

Troll kan temmes, men ikke arge kvinnfolk

Tekster av Jorun Gulbrandsen

Kvinnfolk-våpna kann vera kvasse.
D'er ingen som trur seg sjølv so godt som elt gamalt
kvinnfolk.
«Som kvinnfolka vil», sa han Per til høna.
Kvinnfolka er so like seg.
Troll kann temjast, men ikkje arge kvinnfolk.
Ein kann temja villdyr, men ikkje arge kvinnfolk.
«Inkje under at kvinnfolka er harde — dei vart skapte
av bein», sa mannen.
Der kvinnfolka trøyter kvelden med kjer og kanna, der

Troll kan temmes, men ikke arge kvinfolk

**Tekster av Jorun Gulbrandsen
samla til 70-årsdagen
13. oktober 2018**

Fra *Orientering* nr. 38, 1966

Troll kan temmes, men ikke arge kvinnfolk

Tekster av Jorun Gulbrandsen

samla til 70-årsdagen 13. oktober 2018

En del trykkfeil er retta og noe språklig bearbeiding er gjort i enkelte artikler. Det er satt inn en del forklaringer på navn og slikt som ikke lenger er så kjent.

De tekstene som er forkorta, finnes stort sett i fullstendig utgave på nettstedet *www.jorgul.no*, der det også ligger mange andre godbiter.

Forlaget Rødt!

postboks 391 Sentrum, 0103 Oslo

www.marxisme.no

Omslagsfoto, utvalg og bokbunad:

Gudmund Dalsbø

Trykt hos X-idé AS

ISBN 978-82-8349-015-2

978-82-8349-016-9 (e-bok)

Oktober 2018

Forord

Denne boka utgir vi i forbindelse med at Jorun Gulbrandsen ble 70 år den 13. oktober 2018. Vi skriver «ble» fordi denne boka har en lengre levetid enn bursdagsfeiringa. Allerede i forhåndsannonseringa – med mulighet til å forhåndsbestille boka – skrev vi: «Betaler du mer enn 200 kroner, bidrar du til et ekstraopplag som kan deles ut til revolusjonær og radikal ungdom.»

Jorun er en av de norske kommunistene jeg kjenner, som berører flest. En liten oppramsing:

- Innleda på hundretalls Rød Ungdom-møter og deres sommerleire. Hadde Rød Ungdom hatt æresmedlemskap, burde hun vært den første til å bli foreslått – og hun hadde takket høflig nei.
- Kvinnepolitisk aktivist og organisator på områder som studier av *Kapitalen* for kvinner, pornokampen, sekstimersdagskampen; med i Kvinnefronten i 51 år.
- Aktivist for *Klassekampen* siden starten, i solidaritetsarbeid og i fagforeninga.
- Skolereformator og -debattant. For generasjoner av norske lærere er *Er skolen for Kari eller Ronny?*, om hvordan skolen behandler gutter og jenter ulikt, referanseboka.
- AKP-leder i et tiår, sentralstyremedlem i tjue år før det og sentral i prosessen som førte til at RV og AKP ble til Rødt.
- Forfatter av skolebøker og studie bøker. For Forlaget Rødt skrev hun studieboka *Den skreddersydde skoen og kommunismen*.
- I en periode holdt hun regelmessige morgenkåserier på radio i NRK.

Det å lage en bok med artikler, kåserier og foredrag med utgangspunkt i hennes mangfoldige politiske virke er mest et spørsmål om å velge vekk. Gudmund Dalsbø har redigert og laget boka grafisk. Jorun har titta over skulderen og skrevet noen merknader og kommentarer.

Kjenner man Jorun, vet man at hun ikke ønsker en minnebok, ikke en bok for historia, selv om også den er viktig å dokumentere.

Innrettinga er at det er en bruksbok: Den skal være interessant for ungdom, lenge. Vi andre har også mye å glede oss over og lære av. Siden dette er forordet til en bok som kommer til bursdagen, sier vi – som alle de som har forhåndsbestilt: **Gratulerer!**

Erik Ness
Forlaget Rødt
redaktør

S I T A T E T

**«Massene på jorda
hater kapitalismen»
*Jorun Gulbrandsen, AKP-leder,
i Klassekampen.***

Fra artikkelen
«Det kommunistiske manifest og AKP fyller år»
(side 115 i denne boka)

Sitatet er gjengitt
i Dagsavisen 19. februar 1998

Innhold

Tekstene står stort sett i kronologisk rekkefølge.

På nettstedet *www.jorgul.no* finnes et enkelt temaregister.

Den første arrestasjonen	10
Døden i Nittedal	13
Solidariteten kom først	16
Om «Frels oss fra fienden og de siste dagers hellige»	19
Lær av Bakken skolekor!	22
6-timersdag nå – ikke i 2006!	25
To hauger	27
Når maten smaker vondt	28
«Blodpenger»	32
For egg, mot høns.....	33
Framtoning	34
Homofile og familien.....	35
Gadaffi!	37
Mora til Newton	39
Solid bakgrunn for egne meninger.....	41
Ikke grasrot, men folk	42
Jakt og fiske	45
Ekteskapets lenker	48
... blir en stor å	51
Hakke Hakkespett på skolen	54
Glad til	58
Bluse og respekt	64
Salig!	67
Stillhet.....	69
Sans for detaljer	71
Da Afrika forsvant.....	73
Barn eller hund?	76
Spaghetti	79
Er skolen for Kari eller Ronny?	82
Så pent du skriver!	83

Kan damer bare spise dessert og rope om hjelp?	
Eller hvorfor kan ikke hunnbeveren svømme?.....	89
På telegrafens vinger	92
Om å mangle 20 kroner	94
Arbera	102
70-tallet starta i Solkom	103
Overvåkninga er langt fra over.....	106
Til kamp mot sosiobiologenes offensiv!	110
Det kommunistiske manifest og AKP fyller år	115
Unntakstilstand i Oslo?	120
Farlig nasjonalisme?	123
Bondevik og Vollebæk støtter terror – igjen!.....	127
Jeg så at du lo!	129
Stoltenberg er gammeldags.....	133
Finnes det oppvaskgener?	136
UHA! Øyenvitneforklaring – fra en som var der!	139
Lek med vold og prostitusjon	144
Hos Big Brother i 30 år.....	147
En nedi vogna og en oppå!	151
Hva om vi tok strømmen tilbake?	155
Hvorfor blir lesende arbeidere usynlige?	163
AKP støtta aldri folkemord.....	168
Anger og atter anger	172
Tekkeleg og slank.....	173
Revvolusjon er mye verre enn revolusjon!.....	174
Ja til verneplikt for kvinner!	178
Ussamkura kussomkara! Mauta al-amrika!	180
Til en maur!.....	183
Konevold?	189
Venstresida akkurat nå.....	190
Familiemannen – kvinnes redning?	194
Ta fra dem makta!	195
Løfte om troskap?.....	196
Jeg vil ha glede!	197

Felles-isme.....	200
Kvinner har rett til å bestemme!	202
Likestilling eller frigjøring?	204
Hvorfor blir fattige fattige og rike rike?	210
Et angrep på de fattigste	220
Flytt skolen ut av skolen!	226
Kampen for et værelse	232
Treffsikkerhetens pris.....	235
Kamp for sekstimersdagen er kamp for høyere lønn	238
Tito	242
Litt av livet.....	245
Litt av livet (som overvåkninga så det).....	246
Hurra for deg som fyller ditt år!	251

Prolog

Vi ser her den utkastede familie etter at den ble sluppet ut fra
legdehaugens politistasjon. Til høyre ses sekretær Odd Eidsvoll
Leieboerforeningen.

UTKASTELSE uten lovlig grunnlag

Familietragedie uten sidestykke
utspilt i Parkveien

Den første arrestasjonen

✪ Teksten er nyskrevet for denne boka

På bildet på forrige side er det ei mor og en far, ei jente på tjue måneder, ei tante med hvit hatt og en mann fra Leieboerforeninga i Oslo. Politiet er ikke med på bildet. Heller ikke Broberg. Dette er i slutten av juli i 1950.

Da jeg ble litt større enn veldig liten, kunne jeg navnet på meg sjøl – mora og faren min het mor og far, og så var det Broberg.

Lørdag 29. juli sto det på forsida i avisa *Friheten*:

«UTKASTELSE uten lovlig grunnlag. Familietragedie uten sidestykke utspilt i Parkveien.»

Videre:

«Klokka 22 i går ble familien Gulbrandsen i Parkveien 1 anholdt av politiet i samband med en utkastelse som var begjært av gårdeieren, men som ennå ikke var avgjort på rettslig vis. Til stede ved anholdelsen var også venn av familien, Aslaug Tangen, samt Leieboerforeningens sekretær Odd Eidsvoll.

Samtlige ble beordret til å holde seg i ro inntil politiet hadde hentet forsterkninger, og da disse kom til stede halvannen time senere, ble «fangene» ført med makt inn i «Svarte-Marja» som kjørte til Hegdehaugen politistasjon. Datteren på 20 måneder var blant de arresterte.

Politiets framgangsmåte var ytterst brutal. Familiefaren Øivind Gulbrandsen var i øyeblikket nede i porten, politifolkene kastet seg bare over ham, og med armene på nakken måtte han kripe inn i politibilen. Eidsvoll fikk selv en rute knust av politiet i den bil han hadde der.»

Det kan kanskje være nyttig å vite at faren min var jern- og metallarbeider, idrettsmann, hadde vært bryter og sparka fotball. Mora mi var jern- og metallarbeider, håndballspiller og hadde plukka tonn med turnips i barndommen, men var nok opptatt med den laveste i forsamlinga akkurat da.

På politistasjonen var det snille politifolk, og en gikk ut og kjøpte melk til meg. Mora og faren min nekta å gå ut da de blei løslatt. «Vi har ikke noe sted å gå», sa mora mi og blei sittende. «Vi vil bo her.» Det var ikke mulig.

I 1945, da den andre verdenskrigen slutta, var det bolignød i hele landet. Det var ikke bygd boliger under krigen, tvert imot var tusenvis bomba i stykker, og materialer var brukt til krig. *Statistisk årbok for Oslo* forteller om 1948, det året jeg ble født:

Hussøkende familier ved Oslo kommunale leiegårdskontor:

Familier: 14 161

med personer: 36 488

derav barn: 7 148

Mora mi har fortalt at hun leide en hybel, et rom i Parkveien 1, av en som het Broberg. Han leide en stor leilighet og dreiv med framleie. Mora og faren min gifta seg våren 1948, før jeg blei født i oktober, og faren min flytta inn på hybelen. Begge hadde jobb.

Broberg ville ikke ha barn der, så han sa dem opp. Han skreiv: «I henhold til pålegg fra utleieren oppsies De herved til forflytning innen 30 dager.

Parkveien 1 i 2016

Foto: Wikimedia Commons / Jan-Tore Egge (CC BY-SA 4.0)

Årsaken hertil er at De uten tillatelse høsten 1948 har tatt Deres barn Jorun Marie inn på rommet, hvilket forhold fremdeles fortsetter.»

Leieboerforeninga sendte saka til Husleieretten. Det skjedde mye kokkelimonke mellom gårdeier Torger Backe og Broberg, men det er for langt å fortelle om her. 10. oktober 1950 skreiv *Friheten* at Namsretten hadde bestemt at utkastelsen skulle oppheves. Det var ikke eierne enig i. Så mora og faren min visste de måtte finne på noe annet enn å bo i Parkveien.

Det var mange aksjoner for å hindre utkastelser. Avisa *Friheten* sa ifra, som her: «Leieboere! Møt fram i Tomtegata 4 mandag

3. januar klokka 10. Sammen skal vi hindre utkastelsen!» Hilsen Leiv Klevstul, tillitsmann i Leieboerforeninga.

Den utkastelsen blei utsatt til 7. januar, og 10. januar sto det i *Friheten*: «Det var svart av folk. Oppgangen og porten var korka av mennesker.» Ingen klarte å kaste ut noen som helst. Det var i 1949.

Men utkastelsen av mora og faren min og meg kom nok brått på. Det skjedde om kvelden, og det var bare tante Aslaug og sekretæren i Leieboerforeninga, Odd Eidsvoll, som de fikk tak i, jeg veit ikke hvordan. Folk flest hadde ikke telefon.

Etter at vi blei kasta ut 22. juli, bodde vi hos tante Hedvig og onkel Ansgar. Kusine Mona forteller: «Da dere blei kasta ut, fikk vi vite det dagen etter, da vi leste *Friheten*! Det var grusomt!» Hedvig var en av søstrene til faren min. De hadde en leilighet på 42 kvadratmeter i ei av mursteinsblokkene på Bjølsen i Oslo.

Der bodde også kusine Mona (12) og fetter Trond (8). Mora og faren min og jeg fikk soverommet. I stua sov Hedvig, Ansgar og unga. Mona mener at hun og Trond antakelig sov i stoler som var satt mot hverandre. Noen ganger bodde det to til der. Mona sier hun aldri tenkte over at dette var noe rart. Ansgar var murerhåndlanger, han bar seksti-kilos sekker og var umåtelig sterk. Hvis han ville, kunne han sikkert ha lagd knute på Broberg.

Så fikk foreldra mine høre om ei sommerhytte i nærheten av togstasjonen i Nittedal på Gjøvikbanen. De må ha fått låne noen penger, for den kjøpte de. Jeg tror de slo på noen huntognittplater på innsida av veggene i rommet og flytta inn før jul. Hytta var på 16 kvadratmeter brutto golvflate. Jeg syntes det var fint der. En behøvde ikke leite etter noe!

Den finnes en liten fortsettelse på denne historia. Den heter *Dunken og den lille hagen*. Se www.jorgul.no.

Døden i Nittedal

✪ Fortalt i radioprogrammet Salongen 7. februar 2014

Vi var veldig redde for tuberkulose, for det var en levende sjukdom, og foreldra våre hadde jo fortalt om den og den som fikk det. Den tanta døde av det, og den søstera døde av det. Det var virkelig alvorlig, men vi snakka egentlig ikke om det heller, for det var så skummelt.

Og lærerne fortalte at vi ikke fikk lov til å spytte. Det var anti-spytte-kampanjer på skolen, for spytting kunne spre sjukdom. Så dette var vi opptatt av, og det var skummelt.

Men så fikk venninna mi og jeg anledning til å oppsøke den skummelheta, da vi fikk sykler. Jeg trur jeg var åtte og et halvt eller ni år, da vi kjøpte sykkel. Å gurimalla, den var lyseblå, og jeg trur det var et merke foran der det sto Crescent. Den var veldig fin.

Under bagasjebrettet hadde sykla før ei avlang skuff. Der var pumpa, lappesaker, ei lita oljehaloise til å smøre med og en nøkkel som kunne brukes på mutre av ulike størrelser, så

vi reparerte uavlatelig. Det var veldig gøy.

På bagasjebrettet var det ei klemme, og der hadde vi dokker, som vi strikka og sydde klær til. Og dokkene var temmelig gærne, for de ville jo overalt. De sa for eksempel: «Kan vi dra på Hadelandsveien?» Og vi sa: «Nei, nei, det er ikke lov.»

Foreldra våre hadde sagt at vi kunne sykle hvor som helst, for det var ikke mye biler, men ikke på Hadelandsveien – altså Trondheimsveien, som var eneste vei mellom Oslo og Trondheim, der gikk det lastebiler og en og annen buss. Det var en smal, vanlig gammel vei, og når vi sykla der (for vi sykla jo der, når de sa vi ikke fikk lov å sykle der) og en lastebil kjørte forbi oss, så blei vi skyvi fram og tilbake av lufttrykket.

Det var veldig spennende, og vi lurte jo på om vi kom til å dø av det. Men vi visste at det ikke var det vi skulle dø av, så vi sykla bare sørover til der det sto Oslo. Så tok vi på skiltet, og

Glittre sanatorium
(1928)

så sykla vi hjem. Men vi sa ikke hva vi hadde gjort.

Så var det at vi fikk høre om Glittre sanatorium i Hakadal. Der var de tuberkuløse. Så jeg og venninna mi la da kursen nordover. Vi kunne kjørt på en gammel vei innimellom, men nei, vi måtte kjøre på den virkelige veien, der lastebilene nesten slengte oss i grøfta. Og dukkene ropte: «Sykl fortere!», men vi sa: «Nei, her må vi sykle akkurat passe.» Så tok vi av opptil Glittre. Det er akkurat som et gullslott, som et eventyr. Det er gult og av mur. Det ligger oppi lia med skau bak.

Veien opp dit var snirklete, og dokkene tok til å bli redde. Og de sa: «Nei nei, vi kan få tuberkulose.» Og vi sa: «Ja, det er mulig. Faktisk.» Så vi gikk saktere, og mot slutten måtte vi trille syklene. Skal vi gå lenger opp? Ja, nei, vi diskuterte fært. Jeg husker første gangen – det var en sommerettermiddag. Sola sto lavt. Da blir det sånne varme, rødlige toner alle steder, og fuglene synger sin kveldsang.

Og vinduene sto åpne der oppe. Det var sikkert varmt der – det ligger mot sola, litt sånn særlig vendt. Og tuberkuløse skulle jo ha sol og bli friske. Gar-

dinene slo ut forsiktig, og det så veldig pent og snilt ut. Men nei, det må du ikke tru. For der inne var døden. Og Grete sa: «Nå kommer det tuberkulose ut vinduet.» Og jeg sa: «Ja, det gjør det.»

Så gikk vi mot porten, og tuberkulosen kom mot oss. Og det var sånne store steinsøyler på hver side av porten. Vi satte fra oss sykla, så på hverandre, løp fram alt vi kunne – og klaska handa i steinsøyla. Vi skreik av våre lungers fulle kraft i vill dødsangst, og løp tilbake og sykla som merra den blinde ned alle bakkene, ut på Hadelandsveien og nedover og hjem.

Vi lovte hverandre at vi ikke skulle vaske oss på den høyre handa som vi klaska i muren, for der var jo sjukdommen. Og tenk så farlig det var, enda verre enn å sykle forbudt på Hadelandsveien. Når jeg skulle vaske meg om kvelden, så lot jeg bare som jeg vaska høyrehanda. Det samme morran etter.

Ruta til skolen var at jeg gikk innom henne, og så gikk vi sammen. Da hosta hu. Grete hosta. På skolen den dagen

hadde vi ikke en tanke i hodet annet enn om hu hosta. Og hu hosta. Da diskuterte vi på hjemveien – vi måtte gå litt for oss sjøl – viss hu hadde fått tuberkulose og kom til å dø, hva skulle jeg gjøre? Vi var jo bestevenner. Så da bytta vi spytt. Da spytter du i handa di, og så spiser den andre spyttet.

Dagen etter så hosta hu ikke. Det var overraskende. Så da dro vi dit igjen, sikkert ti-femten ganger. Dokkene var jo også veldig kravstore. De syntes det var moro å sykle, og de likte også å ha det farlig.

Viss du er redd for å dø og er barn – og barn er ofte redd for å dø og hører om døden – så om du oppsøker døden, da tar du på en måte makta. Vi tørte å gå til smitten. Og vi overlevde, og vi gikk dit igjen og igjen. Men vi sa aldri noe til de voksne, for det var ikke lov å sykle på Hadelandsveien. De hadde blitt så rasende, og kanskje hadde de tatt sykla våre. Så vi kunne jo ikke si noe. Det er moro det at du er redd for å miste sykkel, så du ikke kan si at du trur du har fått tuberkulose. Typisk unger!

Solidariteten kom først

✪ *Orientering* nr. 23, 1968

Dette er et utdrag av et langt referat fra landsmøtet i Solidaritetskomiteen for Vietnam (Solkom).

På dette landsmøtet møtte ca. 20 representanter, fem observatører utenbys og 16 observatører fra Oslo, dessuten 4 fra Danmark.

Første dag drøftet man bl.a den politiske situasjon etter siste landsmøte, virkningen av angrepene fra den borgerlige pressen og splittelsen av Vietnam-arbeidet. Man kom til at arbeidet nå var adskillig mer effektivt der hvor resultatet var en politisk klargjøring og organisatorisk forandring. Det hadde heller ikke lyktes motstanderne å isolere Solidaritetskomiteen politisk.

Den vekten man i det nye styret hadde lagt på enkeltmedlemmenes innsats hadde ført til gode resultater etter rapportene å dømme. Det var blitt samlet inn kr. 20 000 til Frigjøringsfondet, hvor pengene blir sendt direkte uten forbehold til FNL. Ellers hadde det blitt arrangert

en rekke vellykkede møter og demonstrasjoner rundt i landet, ikke minst 1. mai og i Vietnam-uka.

Det var dessuten stiftet et bøtefond, innsamlet sum ca. kr. 2000, mesteparten utenfor Oslo Kretsfengsel. Det blir hevdet at også politiet ydet bidrag.

Man var enige om fortsatt å basere den daglige drift på dugnadsarbeid. Annen dag ble det vedtatt en politisk uttalelse hvor man ble enige om parolene Full støtte til FNL – USA ut av Vietnam – Bekjemp USA-imperialismen – NATO ut av Norge. (...)

I en uttalelse om den norske presse og kringkasting protesterer man mot den tendensiøse dekningen av Vietnam-krigen med forvrengninger av fakta, ufullstendige og direkte misvisende meldinger, og pro-amerikanske kommentarer. «Vi vil her også påtale at kringkastinga og de fleste avisene fremdeles bruker skjellsordet Vietcong til navn på Den Nasjonale Frigjøringsfronten i Sør-Vietnam

(FNL). Vi krever bedre informasjon og skikkelig Vietnam-debatter i radio og fjernsyn, med deltakelse av representanter fra Solidaritetskomiteen.»

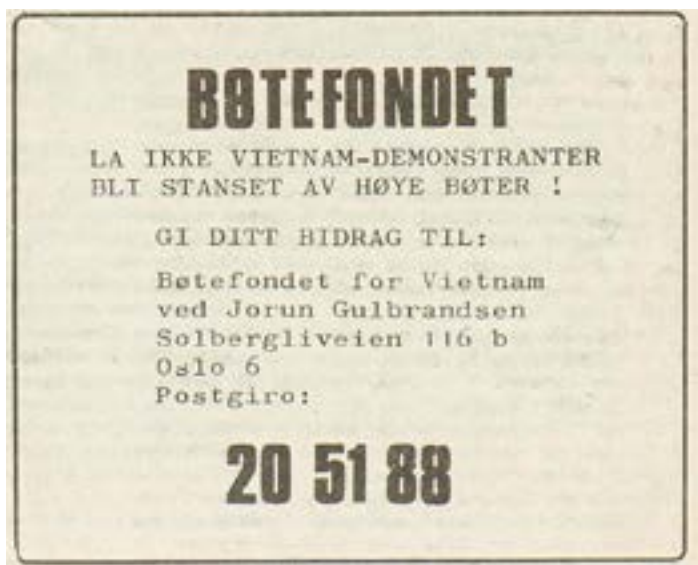
(...)

Landsmøtet mottok hilsen fra et møte mellom 14 fagforeninger i Oslo og Østlandsområdets Bygningsindustriarbeiderforbund, hvor man enstemmig ga uttrykk for sin støtte til Solidaritetskomiteens virksomhet og overrakte en pengesum til dekning av lokale utgifter. Man mottok også et hilsningstelegram fra FNL.

(...)

Til det nye landsstyret ble valgt: Hans Borgen, Odd Erik Germundsson, Jorun Gulbrandsen, Liv-Sissel Holmberg, Arild Johansen, Svein Johnsen, Bjørn Lindgren, Berit Nielsen og Rosa Seierstad.

Les hele teksten på
www.jorgul.no

Annonse i Friheten 1968

16 medlemmer av Oppsal/Østensjø SF ut av partiet

Arbeiderbladet har mottatt en pressemelding fra 16 medlemmer i Oppsal/Østensjø SF hvor det heter at de melder seg ut av partiet. Bakgrunnen er hendelsene på SFs landsmøte i februar.

Det heber blant annet i denne melding at det som skjedde på dette møtet betyr at «SF har vist at det ikke vil kjempe for arbeiderklassen, og andre undertrykte grupper i vårt samfunn. SF har beveget seg enda nærmere høyresosialdemokratenes rekke.»

De 16 oppfordrer alle venstrekrefter i partiet til å gjøre som dem — melde seg ut. Pressemeldingen er undertegnet av Jorun Gulbrandsen på vegne av de 16.

Arbeiderbladet 22. mars 1969

SF var Sosialistisk Folkeparti. SUF (Sosialistisk Ungdomsforbund) var ungdomsorganisasjonen til SF. På landsmøtet til SF i 1969 blei partiet splitta. SUF og en del voksne SF-medlemmer gikk ut. Så gikk de også ut av lokallaga, slik klippet viser.